

Bibliografie

- Baaijen, R.H.
1994 Productivity in Language Production. *Language and Cognitive Processes* 9 (3), 447-469.
- Bastiaansen, C.
2008 *Van Dale Groot woordenboek hedendaags Nederlands* [4e editie]. Utrecht: Van Dale.
- Broekhuis, H.
1999 *Adjectives and Adjective Phrases*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Boer, W. Th. de en H.J. Claeys
1996 *Wolters' ster woordenboek Nederlands: in de nieuwe spelling* [2e druk]. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Dale, J.H. van, C.A. den Boon en D. Geeraerts
2005 *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal* [14e editie]. Utrecht: Van Dale.
- Hoeksema, J. & H. Klein
1995 'Negative Predicates and Their Arguments.' *Linguistic Analysis* 25 (3-4), 146-180.
- Hoeksema, J.
2005 'Rijkdom en weelde van het Nederlands.' *Tabu* 34 (1-2), 1-12.
- Kolsteren, A.F.Th.M. en E. Sanders
2006 *Prisma Vreemde Woorden* [23e druk]. Utrecht: Het Spectrum.
- Verwijs, E., J. Verdam, F.A. Stoett e.a.
1885-1971 *Middelnederlandsch Woordenboek*. 's-Gravenhage: M. Nijhoff.
- Vries, M. de, L.A. te Winkel e.a.
1882-1998 *Woordenboek der Nederlandsche Taal*. 's-Gravenhage/Leiden etc.: M. Nijhoff/A.W. Sijthoff etc.
- Schutz, R.
2007-2010 *Woorden.org: Digitaal Woordenboek voor de Nederlandse taal*. <http://www.woorden.org/> (14 december 2010).

CLD, DAT IS NIET CONTRASTIEF

Wessel Stoop

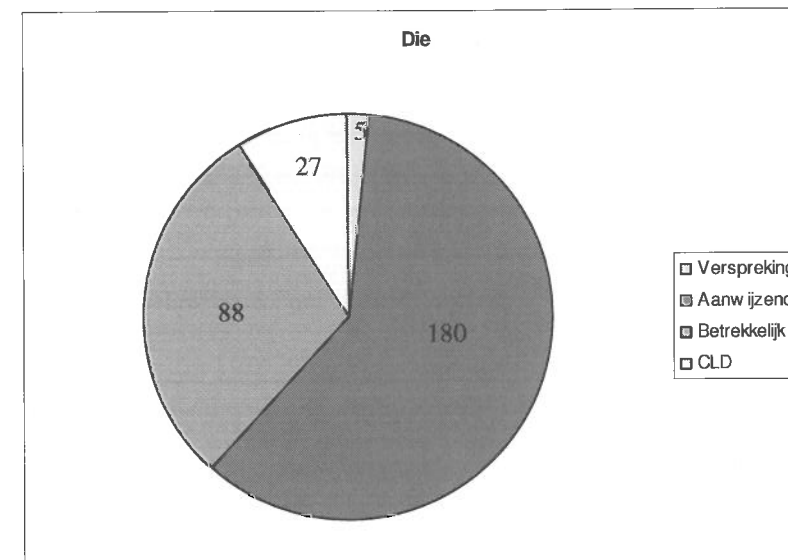
Radboud Universiteit Nijmegen¹

1. Inleiding

Beschouw de volgende twee zinnen:

- (1) Jan eet regelmatig koekjes
- (2) Jan, die eet regelmatig koekjes

Beide zinnen zijn grammaticaal in het Nederlands (in ieder geval in de spreektaal), en beide zinnen hebben exact dezelfde betekenis. De komma in de tweede zin, die ik in dit paper overal zal gebruiken ter verduidelijking, wordt meestal niet eens als pauze gerealiseerd, dus het lijkt erop dat (2) alleen een betekenisloos woordje *die* extra heeft. Toch is ook een zin als (2) behoorlijk frequent; onderstaand cirkeldiagram is de uitkomst van het benoemen van 300 willekeurige woordjes *die* uit het Corpus Gesproken Nederlands.



Figuur 1: de grammaticale functie van 300 woordjes 'die' uit het corpus gesproken Nederlands.

In maar liefst 27 gevallen, dat is bijna 1 op de 10 keer, werd *die* gebruikt zoals in (2): het is de taartpunt die in de legenda staat aangegeven met de term *CLD*. Beide typen zinnen zijn dus behoorlijk frequent in het Nederlands, beide type

zinnen zijn grammaticaal, en beide zinnen betekenen hetzelfde. Wat is dan meerwaarde van dat extra woordje *die*?

In de literatuur wordt veelal verondersteld dat dit demonstratief aangeeft dat 'Jan' in (2) naar links is verplaatst, en daarom wordt dit verschijnsel *Left Dislocation* genoemd. Echter, veel auteurs kiezen voor een specifiekere term: *Contrastive Left Dislocation* (Van Riemsdijk 1997; Vat 1997; Zaenen 1997; Anagnostopoulou 1997; Van Hoof 1997; De Vries 2009). Deze laatste term zal ik in dit paper voor het gemak zal aanhouden.

Meestal wordt CLD beschouwd als een variant van *topicalisatie* (De Vries 2009; Salverda 2000; Zwart 1997: 50; Van Riemsdijk & Zwarts 1997):

- | | |
|-------------------------------------|---------------|
| (3) Koekjes eet Jan regelmatig | topicalisatie |
| (4) Koekjes, die eet Jan regelmatig | CLD |

Zin (3) is een voorbeeld van topicalisatie, (4) van CLD. Behalve subjecten, zoals in (2), en objecten, zoals (4), zijn evenals bij topicalisatie ook spatiotemporele elementen in CLD-positie mogelijk:

- | | |
|-------------------------------------|-----|
| (5) Gisteren, toen at Jan koekjes | CLD |
| (6) Op de bank, daar at Jan koekjes | CLD |

Woordgroepen die geen argument of spatiotemporeel element vormen kunnen niet verplaatst worden naar CLD-positie. Dit in tegenstelling tot topicalisatie:

- | | |
|--|---------------|
| (7) Erg luidruchtig at Jan koekjes | topicalisatie |
| (8) ??Erg luidruchtig, zo at Jan koekjes | CLD |

Tot slot is het, wederom in tegenstelling tot topicalisatie, ook niet mogelijk om persoonlijke voornaamwoorden naar CLD-positie te verplaatsen, zoals in (10) (Salverda 2000: 104; Zwart 1997: 249).

- | | |
|-----------------------------|---------------|
| (9) Hem zie ik niet | topicalisatie |
| (10) ??Hem, die zie ik niet | CLD |

In dit paper zal ik uitleggen waar de term *Contrastive Left Dislocation* vandaan komt, en laten zien waarom het woord *Contrastive* uit deze benaming intuïtief niet klopt (paragraaf 2). Deze intuïties zal ik onderbouwen met een klein CGN-onderzoek (paragraaf 3) en ik zal een suggestie aandragen wat voor left dislocation dit dan wel is (paragraaf 4). Vervolgens zal ik de relatie van CLD met topicalisatie behandelen (paragraaf 5), en tot slot zal ik laten zien welke elementen je met CLD kunt verplaatsen (paragraaf 6).

2. Contrastieve intuïties

Waarom wordt dit verschijnsel nu *Contrastive Left Dislocation* genoemd, en niet gewoon uitsluitend *Left Dislocation*? Voor verschillende talen is geconstateerd dat linksdislocatie inderdaad gebruikt wordt om een contrast weer te geven, bijvoorbeeld voor het IJslands (Zaenen 1997), het Duits (Grohmann 2003) en het Tsjechisch (Sturgeon 2006; 2008). Waarom ervoor gekozen wordt de Nederlandse dislocatie eveneens als contrastief te bestempelen, wordt echter zelden toegelicht. Wie zijn overwegingen om de term CLD ook voor het Nederlands aan te nemen wel expliciet vermeldt, is De Vries: 'elke getopicaliseerde / CLD-constituent die [contrast] heeft, zwak of sterk' (De Vries 2009: 300, mijn vertaling). Zin (1) zou dus van (2) verschillen omdat in (2) 'Jan' in **contrast** staat met iets, terwijl dat in (1) niet het geval is, iets wat de term *Contrastive Left Dislocation* uiteraard al deed vermoeden. Het extra demonstratief van CLD zou het contrast nog eens extra kracht bij zetten:

Is er geen semantisch of pragmatisch verschil tussen topicalisatie en CLD? Dit is onduidelijk. *Het extra demonstratief in CLD lijkt het contrastieve aspect van de constructie te onderstrepen*. Echter, beide zijn acceptabel in alle contexten die ik tot dusver besproken heb. Mijn idee is dat er een gradueel verschil kan zijn; hoe sterker het contrast in de context, des te groter is de kans dat CLD gebruikt wordt in plaats van simpele topicalisatie (De Vries 2009: 303, vertaling en cursivering WS).

De Vries vermeldt slechts Salverda (2000) als bron voor deze informatie. In Salverda vinden we echter alleen 'het is deze combinatie van features in getopicaliseerde zinnen die gebruikt wordt door de spreker om te wijzen op een of ander contrast' (Salverda 2000: 101, vertaling WS). Het voorbeeld dat daarbij gegeven wordt is:

- (11) Heel hard heeft ie niet gewerkt

Het contrast, dus de impliciete kennis bij de hoorder dat de spreker hiermee bedoelt dat 'ie' wel op een andere manier gewerkt heeft dan 'heel hard', zit 'm volgens Salverda in een combinatie van features, namelijk in (i) de nadruk en intonatiepatroon, (ii) het syntactische element in zinsinitiële positie en (iii) de semantische relaties die het verplaatste element onderhoudt met de andere elementen in de zin. Ik denk echter dat we hier uitsluitend met (i) van doen hebben: het lijkt erop dat je automatisch nadruk legt op 'heel hard' als je deze zin op natuurlijke wijze uitspreekt. Wanneer we deze nadruk toch verplaatsen (hoe onnatuurlijk dat ook klinkt), zoals in (12), is ook het hierboven beschreven contrast weg:

- (12) Heel hard heeft ie niet GEWERKT

Met andere woorden, Salverda's voorzichtige suggestie in de richting van de syntaxis, optie (ii), lijkt niet op te gaan. Het is echter deze optie waarop De Vries zijn ideeën over CLD baseert.

Dit hoeft uiteraard geen probleem te zijn: moedertaalsprekers van het Nederlands zullen over een dergelijke constructie toch wel min of meer dezelfde intuïties hebben. Uit wat nader onderzoek blijkt echter dat mijn eigen intuïties en die van een aantal andere moedertaalsprekers in mijn omgeving helemaal niet overeenkomen met wat De Vries beweert: ik bespeur zelden een contrast.

Voordat ik dat nader toelicht, moet ik eerst uitleggen wat ik precies onder een contrast versta. Beschouw daarvoor de volgende zin:

(13) Jan eet koekjes en Piet niet

In (13) is sprake van een *expliciet contrast*: we hebben twee referenten, Jan en Piet, en wat de een doet, doet de ander niet. Referent x staat dus met y in contrast als voor x geldt $P(x)$ en voor y $\neg P(y)$. De notie contrast wordt nog veel interessanter wanneer dat tweede gedeelte, $\neg P(y)$, niet expliciet wordt vermeld, maar wel door de hoorder wordt begrepen.

(14) JAN eet regelmatig koekjes

Als (14) wordt uitgesproken in een context waar al eerder sprake was van Jan en Piet, dan bevat (14) een *impliciet contrast*: door sterke nadruk te leggen op de eerste referent wordt in het Nederlands een contrast met de tweede referent automatisch geïnterpreteerd. Zonder dat het hoeft te worden uitgesproken begrijpt de hoorder $\neg P(y)$. Deze definitie van expliciete en impliciete contrasten is vergelijkbaar met die van Hogeweg (2009:72), en een wat concretere variant van wat De Vries met contrast zegt te bedoelen: 'de geactiveerde presuppositie van alternatieven' (De Vries, 2009: 298, vertaling WS).

Zin (2), hieronder herhaald als (15), kan volgens mij probleemloos worden geuit zonder daarbij een expliciet contrast te maken zoals in (13). Als we toch willen volhouden dat er bij CLD sprake is van een contrast, zullen we moeten aannemen dat dat contrast hier impliciet is. Dat zou dus moeten betekenen dat (15), op een zelfde wijze als bij (14), automatisch betekent dat er ook een of andere referent is die *niet* regelmatig koekjes eet.

(15) Jan, die eet regelmatig koekjes

Echter, volgens mij kun je in een context waarin uitsluitend over Jan en Piet gesproken is ook zeggen:

(16) Jan, die eet regelmatig koekjes en Piet ook.

Dit is duidelijk geen contrast, maar een opsomming! Als deze intuïties kloppen, dan zou dat betekenen dat CLD geen enkel contrastief betekenisaspect heeft.

3. Intuïties, die kun je controleren

Om deze intuïties te testen heb ik in het Corpus Gesproken Nederlands 100 willekeurige zinnen bekeken die een CLD-constructie bevatten. Ik heb hiervoor gezocht op een nomen gevolgd door het woordje 'die', gevolgd door een persoonsvorm. Hieronder enkele resultaten.

(17)

A: wat vond je van de avond?

A: vond je 't een waardig besluit van deze schrijvers in gesprek?

B: nou dat uh dat vond ik zonder meer

B: als ik uh in het bijzonder naar de presentatie uh keek

B: uh ik ben naar de eerste avond geweest van de serie en de tweede avond die heb ik verder niet uh niet meegemaakt

B: uh maar uh de eerste avond met uh even zien hoor ...

(CGN: fn000042)

(18)

Sjors is ook best dik maar daar zou ik echt Sjors nooit mee pesten dat ie dik is want

Sjors die vindt zichzelf oké maar Evelien denkt zoiets van a van al die mensen kijken naar mij omdat ik dik ben

(CGN: fn000562)

In bovenstaande voorbeelden is er duidelijk sprake van een contrast. In (17) zijn het de eerste en tweede avond die met elkaar contrast staan, in (18) Sjors en Evelien. Als we nu uitsluitend van dit soort zinnen aantreffen, dan zou *CLD* inderdaad een geschikte term zijn. Echter, we vinden juist bijna uitsluitend het volgende soort zinnen:

(19)

uhm ja dames en heren de organisatoren die vroegen mij om uh op basis van mijn ervaring met uh een tiental uh uh R&D-partnerships iets te vertellen over wat nu de voorwaarden zijn die uh goede partnerships karakteriseren

(CGN: fn000063)

Zin (19) is het begin van een lezing. Uiteraard bestaan er in de werkelijkheid bijna uitsluitend individuen waarvoor geldt $\neg P(y)$, individuen die *niet* aan deze spreker hebben gevraagd iets te vertellen, maar als we op die manier redeneren

zijn bijna alle elementen in taal contrastief. Over individuen die niet aan de spreker hebben gevraagd iets te vertellen wordt sowieso niet expliciet iets vermeld, maar de propositie is ook impliciet niet aanwezig. In zin (19) vinden we dus CLD zonder contrast. Idem dito voor voorbeelden (20) – (23).

(20)

als je nou speciale plekjes hebt

bijvoorbeeld papa die staat hier met een huisje
die bezit deze haven

(21)

A: die wijn die zuipt echt weg

A: niet normaal

B: jij was bang dat je in je eentje niet op kreeg

B: maar is een mooie fles ook

(CGN: fn000450)

(22)

A: en het was wel leuk want allemaal docenten van mij die zaten ook allemaal in die commissie dus die gingen ook vragen stellen en ...

B: ja

B: ja 't is altijd ggg het moet best leuk zijn

B: Sander die vindt het helemaal prachtig altijd die gaat ook altijd daar naartoe naar uh al die proefschri die promoties

(CGN: fn000569)

(23)

en Picasso ligt al klaar of nog klaar

die moet ook nog een plaatsje krijgen ergens

weet alleen nog niet waar

maar die dingen die koop je dan en dat hang je dan op en uh ja om dat dan weer weg te doen

maar we proberen die grote trend echt die mooie tentoonstellingen altijd wel uh toch even te bekijken

(CGN: fn000133)

Ook voor bovenstaande voorbeelden geldt dat er nergens een contrast te bespeuren valt. In zin (20) is er bijvoorbeeld sprake van een voorbeeld, en (21) wordt na een lange stilte uit het niets geuit. De zinnen laten mooi zien dat CLD ook gemakkelijk in contexten te gebruiken is waarin de hoorder, de spreker, en alle mogelijke referenten helemaal op alle mogelijke vlakken met elkaar in overeenstemming zijn. Er zelfs geen sprake van wat De Vries (2009: 303) een *zwak contrast* noemt: (22) laat duidelijk geen 'open set alternatieven' toe. Voorbeeld (23) laat zien dat ook objecten niet contrastief hoeven te zijn.

De resultaten:

Type	Aantal
Contrastief	17
Neutraal	83
Totaal	100

Ik denk dat we aan de hand van deze aantallen veilig mogen concluderen dat CLD misschien wel gebruikt kan worden voor contrastieve doeleinden, maar dat het al dan niet aanwezig zijn van een contrast niets met de constructie zelf te maken heeft.

4. Wat dan wel?

Onmiddellijk rijst nu natuurlijk de vraag: waarmee hebben we hier dan wel te maken? De vraag wat de functie is van CLD hebben we op deze manier tenslotte nog altijd niet beantwoord. Twee waarnemingen naar aanleiding van het door mij geïsoleerde subcorpus:

- Het mag over oude en nieuwe referenten gaan. Zin (19) is een voorbeeld van een nog niet eerder genoemde referent (het is tenslotte het begin van een lezing), terwijl 'die dingen' uit zin (23) duidelijk al eerder besproken zijn. Het lijkt erop dat de sprekers de CLD-constructie gebruiken om de aandacht op een bepaalde referent te vestigen. Dit doet denken aan de systeemkaartenbakmetafoor van Reinhart (1981), waarbij de CLD-constructie wordt gebruikt om aan te geven welke kaart de hoorder moet pakken om daar nieuwe informatie aan toe te voegen. Bovendien valt bij het beluisteren van de spraakfragmenten in het CGN op dat het zinstempo rondom het demonstratief vaak even vertraagt, alsof de spreker er één referent even uit pikt, om er vervolgens wat over te vertellen.

- Vaak gaat het gesprek door over de referent in CLD-constructie. Dit was in 61 van de 100 zinnen het geval. CLD lijkt te worden gebruikt om aan te geven over wie of wat de spreker het nu even wil hebben.

Alhoewel in de literatuur termen voor bovenstaande verschijnselen op verschillende manieren worden gebruikt (De Swart & De Hoop 2000), lijkt het erop dat we hier te maken hebben met een *topic-comment*-structuur die bovendien ingezet kan worden voor het aangeven van *shifted topics*, het wisselen van *topic*. Met andere woorden, CLD wordt in het Nederlands gebruikt om *topics* te markeren.

5. Maar hoe zit dan met topicalisatie?

Zoals al vermeld worden topicalisatie en CLD vaak op één grote hoop gegooid. Als we aannemen dat CLD in werkelijkheid niet contrastief is maar een

topicconstructie, geldt dan voor topicalisatie hetzelfde? De Vries stelde tenslotte dat ook topicalisatie contrastief was, en CLD een nóg contrastievere variant daarop.

Ik vermoed dat de keuze om topicalisatie en CLD samen te nemen inderdaad niet slecht is, maar om een andere reden. Topicalisatie komt volgens mij namelijk helemaal niet zoveel voor als de literatuur wil doen vermoeden (Bouma 2008; zie Salverda 2000 voor een overzicht van voor 2000). Topicalisatie is bij subjecten bijvoorbeeld sowieso niet mogelijk (De Vries 2009: 303):

(24) Jan eet regelmatig koekjes neutraal? / topicalisatie?

Wie wil aangeven dat zijn subject een topic is, iets wat cross-linguistisch bijzonder vaak voorkomt (Reinhart 1981: 62; Chafe 1976; Prince 1992; Lambrecht 1994: 132), zal CLD moeten gebruiken. Dit is volgens mij dan ook de voornaamste functie van de CLD-positie: slechts 11 van de 100 door mij bekeken CLD-zinnen bevatten geen subject in CLD-positie. Zeer waarschijnlijk hebben we hiermee al de belangrijkste reden voor het frequente gebruik van CLD in handen.

Maar waarom wordt CLD dan ook gebruikt voor niet-subjecten? Topicalisatie bij elk ander argument dan het subject is tenslotte wel mogelijk:

(25) Koekjes eet Jan regelmatig topicalisatie

Het antwoord is waarschijnlijk dat (25) in de spreektaal nauwelijks voorkomt. Het is een beetje vertrouwen op intuïties, wat bovendien bemoeilijkt wordt door het feit dat (25) in de schrijftaal wel volkomen acceptabel is, maar ik vermoed dat velen in de spreektaal voor de CLD-variant kiezen. Op deze manier is het voor de hoorder veel duidelijker dat we met een topicconstructie van doen hebben, en bovendien wordt de hoorder als het ware gewaarschuwd voor de mogelijkheid van een verplaatsing. Voor wie in het Nederlands een shifted topic expliciet wil aangeven ziet het totaalplaatje er dus als volgt uit:

Nederlandse topics	Subject	Niet-subject
Schrijftaal	Niet mogelijk	Topicalisatie
Spreektaal	CLD	CLD

Ik denk dus niet dat CLD de extra contrastieve variant is van topicalisatie, maar de spreektaalvariant. Voor subjecten is het CLD-demonstratief sowieso noodzakelijk omdat we anders gewoon met een neutrale zin te maken hebben, voor niet-subjecten is het demonstratief een extra aanwijzing. Dit laatste betekent overigens ook dat CLD helemaal niet nodig is als er al voldoende aanwijzingen zijn voor verplaatsing (en dus een shifted topic). In paragraaf 6 laat ik zien dat dit klopt.

6. Wie mag er naar links?

In deze laatste paragraaf wil ik even stil staan bij de vraag welke elementen al dan niet naar links mogen worden verplaatst en waarom (zie Bouma 2008 voor topicalisatie). Zoals in paragraaf 1 beschreven gaat het (met uitzondering van persoonlijke voornaamwoorden) altijd om argumenten of spatiotemporele elementen. Uiteraard is dit precies wat we willen: dit zijn natuurlijk de gemakkelijkste referenten om eruit te lichten, en zijn daarom de beste topics. Daarnaast heb ik aan het eind van de vorige paragraaf opgemerkt dat CLD in de spreektaal gebruikt wordt om verplaatsing aan te geven. Dit betekent dat CLD ook niet nodig / mogelijk is wanneer er daarvoor al voldoende aanwijzingen zijn. Voorbeeld (7), hier herhaald als (26), illustreert dit perfect.

(26) Erg luidruchtig at Jan koekjes topicalisatie

Erg luidruchtig is geen referent, en daarom geen goed topic, en is daarom niet geschikt voor CLD. Bovendien is het in (26) niet nodig om een extra aanwijzing te geven voor verplaatsing: *erg luidruchtig* kan nooit een subject zijn, dus dat het hier om een verplaatsing gaat staat buiten kijf.

Ook niet mogelijk is een persoonlijk voornaamwoord in CLD-positie. Zoektochten naar 'hij die' en 'hem die' in het CGN leveren geen enkele uiting op waarbij we met CLD van doen hebben. Alleen de topicalisatievariant in (9), hier herhaald als (27), is mogelijk:

(27) Hem zie ik niet topicalisatie

Ook al is *hem* wel een argument van het werkwoord, toch past dit in de topictheorie: persoonlijke voornaamwoorden gebruik je juist wanneer je te maken hebt met een *continuing topic*. De hoorder weet dan tenslotte nog over wie je het hebt, hij heeft de kaart uit de systeemkaartenbak zagezegd nog in zijn handen. De CLD-variant van dit voorbeeld is daarnaast niet mogelijk omdat de verplaatsing al duidelijk is door de naamval die het Nederlands gebruikt op persoonlijke voornaamwoorden.

Verder merkt De Vries (2009) op dat het naar links verplaatsen van PP's in CLD niet mogelijk is, terwijl dat bij topicalisatie wel het geval is:

(28) Over computers sprak hij topicalisatie
(29) *Over computers dat sprak hij CLD

De oplossing zou het achterlaten van de prepositie zijn:

(30) Computers, daar sprak hij over

Omdat 'spreken' in deze zin een voorzetselvoorwerp bij zich draagt, is niet 'over computers' maar 'computers' vergelijkbaar met het direct object, en dus een argument van het werkwoord. Omdat de prepositie hier als het ware onderdeel van het werkwoord is, bijvoorbeeld in tegenstelling tot in zin (6), mag hij niet mee naar voren. De achtergelaten prepositie geeft bovendien de verplaatsing weer aan. De PP is dus geen argument en er is al voldoende aanwijzing voor verplaatsing, dus ook in (29) is CLD niet mogelijk. Een andere mogelijke verklaring voor dit specifieke geval zou kunnen zijn dat dergelijke complexe woordgroepen niet op de CLD-positie mogen (Bouma 2008: 57-60), maar uit (31) blijkt dat dat niet klopt; alles wat maar als argument geldt, kan naar links:

(31) Dat ze geen zin had om te komen, dat had ze wel vaker gezegd

Tot slot stelt De Vries (2009: 310) dat (32) niet mogelijk is:

(32) Niemand, die wilde een ijsje

Volgens De Vries zou dit te maken hebben met het feit dat *die* altijd naar iets moet verwijzen. In deze zin is dat volgens hem niet het geval, en daarom is deze zin ongrammaticaal. Dit is wél in tegenspraak met bovenstaande ideeën: *niemand* is tenslotte een normaal argument van het werkwoord.

Naar mijn idee is (32) dan ook wél grammaticaal. Een kleine zoekopdracht 'niemand die' in het CGN levert inderdaad vier tegenvoorbeelden op, zoals (33):

(33)

Nee d'r is geen tijd om 't af te wassen en niemand die doet 't ook en dus daar zit je niet lekker.

(CGN: fn007834.43)

Volgens mij dwing je door *niemand die* te gebruiken een interpretatie af waarbij je een groep individuen hebt waarvoor je vermeld dat ze iets allemaal niet doen. Zin (32) is inderdaad in de context van bijvoorbeeld een feestje heel goed mogelijk ('ik heb het aan iedereen gevraagd, maar niemand die wilde een ijsje!'). Zin (33) gaat dan ook over een stel collega's. Of het pronomen op deze wijze nu wel of niet naar iets verwijst is twijfelachtig, maar ik denk dat dat voor deze situatie niet uitmaakt: de zin is in bepaalde contexten te interpreteren, en het idee dat alle spatiotemporele elementen en argumenten behalve persoonlijke voornaamwoorden naar links kunnen worden verplaatst blijft op die manier overeind.

7. Conclusie

CLD is een frequent verschijnsel in het Nederlands, maar de benaming *Contrastive* zoals die wordt gebruikt door verschillende auteurs (Van Riemsdijk 1997; Vat 1997; Zaenen 1997; Anagnostopoulou 1997; Van Hoof 1997; De Vries 2009) is niet correct. Zowel uit de intuïties van moedertaalsprekers als uit een steekproef van honderd voorkomens van CLD in het CGN blijkt dat elementen in CLD-positie in de meeste gevallen niet contrastief zijn.

In plaats daarvan lijkt CLD een topicconstructie met een tweeledig doel: het geeft zowel aan waar de rest van de zin over gaat, als waar de spreker het vanaf nu over wenst te hebben, een zogenaamd *shifted topic*. Hetzelfde geldt waarschijnlijk voor topicalisatie, de schrijftaalvariant van CLD. Wel staat CLD niet zoveel elementen toe als topicalisatie: wanneer het om niet-argumenten of persoonlijke voornaamwoorden gaat, blijkt topicalisatie voldoende om het shifted topic aan te geven.

Noot

¹ Mijn dank gaat uit naar Geertje van Bergen, Ad Foolen, Jack Hoeksema, Sander Lestrade en Helen de Hoop voor hun bijzonder nuttige commentaar en aanvullingen.

Bibliografie

- Anagnostopoulou, Elena
1997 'Clitic Left Dislocation and Contrastive Left Dislocation.' In: Elena Anagnostopoulou, Henk van Riemsdijk en Frans Zwarts, (red.), *Materials on Left Dislocation* (151-192). Amsterdam: John Benjamins.
- Anagnostopoulou, E., H. van Riemsdijk & F. Zwart (Eds.)
1997 *Materials on Left Dislocation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bouma, Gerlof
2008 *Starting a sentence in Dutch: A corpus study of subject- and object-fronting*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Chafe, Wallace
1976 'Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view.' In Charles N. Li (red.), *Subject and topic* (27-55). New York: Academic Press.
- Grohmann, Kleanthes
2003 *Prolific domains: on the anti-locality of movement dependencies*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hoekstra, Erik
1991 *Licensing conditions on Phrase Structure*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Hogeweg, Lotte
2009 *Words in process*. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen. Utrecht: LOT.
- Hoof, Hanneke van
1997 'Left dislocation and split topics.' In: Anagnostopoulou e.a., 275-306.
- Lambrecht, Knud
1994 *Information Structure and Sentence Form. Topic, Focus, and the Mental Representations of Discourse Referents*. New York: Cambridge University Press.
- Prince, Ellen F.
1992 'The ZPG letter: Subjects, definiteness and information status.' In W. Mann & S. Thompson (red.) *Discourse Description: Diverse Linguistic Analyses of a Fund Raising Text* (295-325). Philadelphia: Benjamins.
- Reinhart, Tanya
1981 'Pragmatics and linguistics: An analysis of sentence topics.' *Philosophica* 27(1), 53-94.
- Riemsdijk, Henk van
1997 'Left dislocation.' In E. Anagnostopoulou, H. van Riemsdijk & F. Zwarts (red.), *Materials on Left Dislocation* (1-10). Amsterdam: John Benjamins.

- Riemsdijk, Henk van en Frans Zwarts
1997 'Left dislocation in Dutch and Status of Copying Rules.' In Anagnostopoulou e.a.
- Salverda, Reinier
2000 'On topicalisatie in Modern Dutch.' In T. Shannon & J. Snapper (red.) *The Berkeley Conference on Dutch Linguistics 1997* (93-111). Lanham, MD: University Press of America.
- Sturgeon, A.
2006 'The discourse function of Czech left dislocation.' *Proceedings of the 31st Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*.
2008 *The Left Periphery: The Interaction of Syntax, Pragmatics and Prosody in Czech*. Amsterdam: John Benjamins.
- Swart, Henriëtte de en Helen de Hoop
1995 'Topic and focus.' *Glott International* 1: 3-7.
- Vat, Jan
1997 'Left dislocation, Connectedness and Reconstruction.' In Anagnostopoulou e.a. (67-92).
- Vries, Mark de
2009 'The left and right periphery of Dutch.' *Linguistic review* 26: 291 - 327.
- Zaenen, Annie
1997 'Contrastive Dislocation in Dutch and Icelandic.' In E. Anagnostopoulou e.a. (119-150).
- Zwart, C. Jan-Wouter
1997 *Morphosyntax of Verb Movement: A Minimalist Approach to the Syntax of Dutch*. Dordrecht: Kluwer.